

Autor: Patrick Iber

V květnu 1967 někdejší důstojník CIA Tom Braden v novinách *Saturday Evening Post* pod titulkem „I'm glad the CIA is 'immoral.'“ (Jsem rád, že je CIA „nemorální“) zveřejnil otevřené doznání. Braden potvrdil nějakou dobu narůstající podezření novinářů: CIA skutečně byla zodpovědná za tajné financování velkého množství skupin „občanské společnosti,“ jako například **National Student Association** a mnoha socialistických evropských odborových skupin, aby tak čelila aktivitám podobných sovětských organizací. „Ve většině Evropy,“ napsal Braden, „byli v 50. letech socialisté, tedy lidé, kteří se označovali za ‚levici‘ – a právě ti, které řada Američanů nepovažovala za o nic lepší než komunisty – skoro jediní, komu aspoň trochu záleželo na boji proti komunismu.“

Hlavním bodem snah CIA při organizaci úsilí protikomunistických umělců a intelektuálů byl **Kongres pro svobodnou kulturu (CCF)**, založený roku 1950. Ze svého ústředí v Paříži Kongres pod hlavičkou odporu proti totalitě zastřešoval mnohé přední myslitele. CIA to viděla jako příležitost zajistit, aby protikomunistické myšlenky a výroky nevycházely jen z úst reakcionářů; většinu členů CCF tvořili liberálové či socialisté antikomunistického stříhu. I s pomocí lidí ze CIA roztroušených v organizaci, včetně míst nejvyšších, pořádal CCF

přednášky, koncerty a řídil i vlastní umělecké galerie. 1] Podílel se např. na zorganizování turné Bostonského symfonického orchestru po Evropě v roce 1952 ve snaze přesvědčit skeptické Evropany o americké kulturní sofistikovanosti a tím nepřímo i o schopnosti postavit se do čela svobodné části bipolárního světa Studené války.

Nákupem tisíců výtisků dopředu, následně zdarma rozdáváných, CCF podporoval vydání mnoha dobových antikomunistických klasik jako *Nová třída* Milovana Djilase. Jeho nejpůsobivějším počinem však jistě byla vlastní stáj sofistikovaných literárních a politických časopisů. Vlajkovou lodí deníků CCF byl londýnský *Encounter*, Kongres však vydával také *Preuves* ve Francii, *Tempo Presente* v Itálii, rakouské *Forvm*, *Quadrant* v Austrálii, japonský *Jiyū* nebo *Cuadernos* a *Mundo Nuevo* v Latinské Americe – mezi mnoha dalšími.

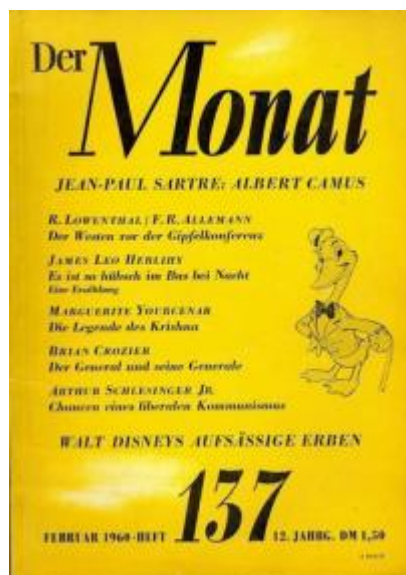
Skrze Kongres i podstatně přímočařejšími cestami se z CIA stal významný hráč na intelektuálním poli Studené války – asi nejbližší věc, jakou měla americká vláda k ministerstvu kultury, což za sebou zanechalo komplexní odkaz. Za Studené války se vcelku běžně rozlišovalo mezi „svobodnými“ a „totalitními“ společnostmi s odkazem na to, že jen v těch svobodných se mohou skupiny organizovat samostatně a nezávisle na státu. **Řada skupin, které se k této argumentaci uchýlovaly – včetně časopisů na této levici – však byla tajně přinejmenším zčásti sponzorována nástroji státní moci. Zda by umění a umělci byli bez kulturní činnosti CIA „revolučnější“ či nikoliv není snadné zodpovědět; jasně však je přinejmenším to, že tuto možnost příslušná místa nehodlala riskovat.** A časopisy zůstávají, i přes občasný záblesk uprostřed šera, upozaděny za spojením moci a vlastních zájmů. Následuje sedm z těch nejlepších, seřazených podle nejasného a subjektivního kritéria zahrnujícího kvalitu, význam i míru zapojení CIA.

The New Leader

The New Leader (Nový vůdce) vznikl ve 20. letech jako hlas amerického socialismu, ale na počátku Studené války už se ustavičně věnoval snášení důkazů o totalitní a imperialistické povaze Sovětského svazu. Na vrcholu své slávy na přelomu 40. a 50. let byl jeho šéfredaktorem Sol Levitas. Vztah publikace se CIA nebyl vždy úplně růžový; CIA dokonce považovala Levitasův antikomunismus za příliš urputný, sveřepý a „konzervativní.“ *The New Leader* totiž důsledně ukazoval totalitní povahu sovětské společnosti i kontrolu Kremlu nad komunismem po celém světě, zatímco CIA stála o umírněnější a „sofistikovanější“ hlas, který by snáz oslovil evropskou levici. Navzdory svému halasnému antikomunismu zůstal časopis v kontextu americké domácí politiky progresivní a jako jeden z prvních otiskl *Dopis z birminghamského vězení* Martina Luthera Kinga Jr.

Der Monat 2]

Der Monat (Měsíc) byl německý časopis založený roku 1948 Newyorčanem Melvinem Laskym, snažil se uvést v život kýženou politiku „kulturní svobody.“ O rok dřív vyvolal Lasky rozruch na Prvním sjezdu německých spisovatelů, když začal mluvit o stíhání a útlaku spisovatelů v Rusku. Lidé na Západě podle něj měli projevit podporu ruským spisovatelům, kteří museli žít v neustálém strachu z tajné policie a neustále se měnící stranické linie, díky níž se z nich přes noc mohly stát „dekadentní nástroje kontrarevoluční reakce.“ Časopis původně vydávaný pod záštitou americké okupační správy v rozděleném Německu se stal předlohou pro časopisy Kongresu a posléze i součástí této sítě. Mnozí Laskyho podezírali ze spolupráce s CIA, což však až do smrti popíral.

V *Der Monat* vyšly i příspěvky Theodora Adorna, Arthura Koestlera, Hannah Arendtové, Heinricha Bölla a Thomase Manna.

The Kenyon Review

Asi nejlepší literární časopis amerických dějin *Kenyon Review* založil roku 1939 John Crowe Ransom. Intelektuálové a lidé ze CIA, kteří řídili Kongres pro svobodnou kulturu, Ransoma zbožňovali a využívali jeho literárních konexí i jeho samotného k vyhledání nadějných studentů a literárních přátel, které by mohli získat pro práci ve své organizaci. Dokonce i Ransomova technika „nové kritiky,“ považovaná kvůli zdržení se zkoumání sociálního a politického kontextu literárního díla za typicky konzervativní „studenoválečnou“ formu rozboru, byla mnohými přirovnávána ke špiónážní práci, při níž lze pozorným čtením odhalit skryté plány a významy.

Částečný výčet takřka nepřekonatelného soupisu autorů *Kenyon Review* zahrnuje Roberta Lowella, T.S. Eliota, Flannery O'Connorovou, Thomase Pynchona, Nadine Gordimerovou, Randalla Jarrella a Joyce Carol Oatesovou. Tento časopis a další – včetně *Hudson Review*,

Sewanee Review, *Poetry*, *Daedalus*, *Partisan Review* a *The Journal of the History of Ideas*, prodával stovky a dokonce tisíce výtisků Kongresu na distribuci – a někdy dostával peníze i přímější cestou. Tato pomoc byla pro takto malou publikaci zásadní; v roce 1969, jen několik let poté, co odhalení o zapojení CIA znamenalo konec této výpomoci, musela na deset let přerušit činnost. Ransom následně vystřídal v pozici šéfredaktora *Kenyon Review* Robie Macauley, kterého získala CIA o několik let dříve.

The Paris Review

Ze všech publikací na našem seznamu je napojení *Paris Review* na CIA zřejmě nejvolnější. Podobně jako *Kenyon Review* lze i *Paris Review* směle označit za jeden z nejlepších literárních časopisů 20. století. Pod vedením George Plimptona se v něm objevily příspěvky spisovatelů jako Italo Calvino, Samuel Beckett, Philip Roth, V. S. Naipaul, Jack Kerouac, Donald Barthelme, Jeffrey Eugenides a Jonathan Franzen. Jednoho ze spoluzakladatelů *Paris Review* Petera Matthiesena naverbovala do svých služeb CIA a časopis zprvu sloužil jako jeho krytí. Tvrdil však, že tím spojení končilo a že *Paris Review* nikdy nespadal pod křídla CCF. Joel Whitney však při sběru informací pro článek vydaný v roce 2012 v *Salonu* prošel archivy *Review* a našel hlubší než přiznaný kontakt s Kongresem a tím pádem i s CIA. Něco z toho bylo v podstatě nevyhnutelné – společné zájmy i pařížské literární prostředí – záznamy však také jasné ukazují finanční prospěch *Paris Review* z prodeje článků k přetisknutí v časopisech CCF. K přímému řízení jako v případě *Der Monat* nebo *Encounter* to sice mělo daleko, přesto však *Paris Review* z CIA finanční prospěch měl a existují nepřímé

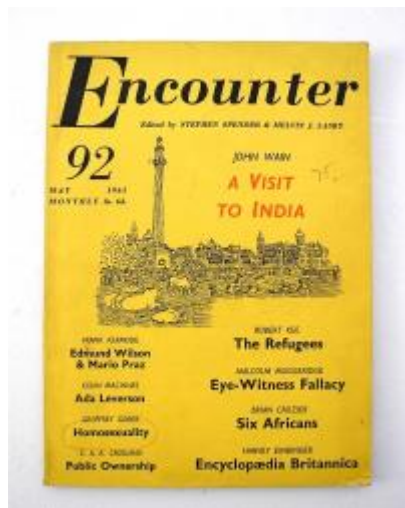
důkazy, že to ovlivnilo mj. výběr autorů pro rozhovory na pokračování. **Svým způsobem tak *Paris Review* prokazuje, jak obtížně bylo pro seriózní literární časopisy zůstat „apolitickými“ a protlouct se tímto obdobím Studené války bez nějaké formy interakce s CIA.**

Partisan Review

Partisan Review byl po několik krátkých let jedním z nejlepších vydávaných časopisů vůbec. Na přelomu 30. a 40. let, když jeho chod z větší části sponzoroval malíř **George Morris**, byl kontrolován avantgardní skupinou „literárních trockistů,“ kteří chtěli spojit kulturní modernismus s politickým antistalinismem. Roku 1937 zde vyšla i známá povídka Delmora Schwarze „**In Dreams Begin Responsibilities,**“ a jen v tomto čísle samotném našli čtenáři i příspěvky Wallace Stevense, Edmunda Wilsona, Jamese T. Farrella, Pabla Picassa, Jamese Ageeho, Mary McCarthyové a Dwighta Macdonalda. Často sem přispíval i George Orwell a *Partisan Review* jako první přinesl řadu klasických esejí o kritice, včetně „**Avant-Garde and Kitsch,**“ Clementa Greenberga a „**Notes on ‚Camp‘**“ Susan Sontagové. Svého vrcholu časopis podobně jako mnoho jiných dosáhl nedlouho po svém vzniku. Když jej v 50. letech začala podporovat CIA, přišel o část své původní energie a jeho politické směřování se stále více klonilo k neokonzervatismu, jako „malý časopis“ však pokračoval až do roku 2003. (Díky Bostonské univerzitě jsou všechna vydání *Partisan Review* volně k dispozici online.)

Encounter

Londýnský *Encounter* byl pokládán za korunní klenot vydavatelského programu Kongresu pro svobodnou kulturu. Vznikl roku 1953, jeho šéfredaktorem byl nejprve Irving Kristol, jehož později vystřídal Melvin Lasky, zatímco literární stránky dlouhá léta zaštiťoval básník Stephen Spender. Pravidelně se zde objevovali britští i američtí spisovatelé včetně Isaiaha Berlina, Mary McCarthyové, Hugh Trevor-Ropera, W.H. Audena, Daniela Bella, Arthura Schlesingera Jr., Bertranda Russella, Stuarta Hampshirea či Johna Kennetha Galbraitha. Často se mu připisuje lví podíl na odklonu britské intelektuální scény od socialismu k „atlantické“ proamerické perspektivě. Edward Shils na jeho stránkách předložil své myšlenky z „Konce ideologie“ a C. P. Snow zveřejnil své eseje o „dvojí kultuře“ přírodních a společenských věd. V časopise vyšla také „The English Aristocracy,“ klasická esej Nancy Mitfordové o „U a ne-

U angličtině“ popisující odlišnou výslovnost různých tříd britské společnosti. Pomohl také představit anglickým čtenářům spisovatele jako Jorge Luis Borges, často se v něm objevovaly i vtipné a informované protikomunistické příspěvky Leszka Kolakowského. (Pro dobrý výtah ideologie časopisu viz jeho „How to be a Conservative-Liberal Socialist“ /Jak být konzervativně-liberálním socialistou/ - ustavující dokument toho, co nazývá „Mocnou internacionálou, jež nikdy nevznikne“). Síla *Encounteru* byla taková, že přežil i skandály CIA na konci 60. let a publikace na vlastních nohou pokračovala až do 90. let. Všechna vydání *Encounteru* jsou volně dostupná online.

Mundo Nuevo

Programy Kongresu pro svobodnou kulturu se však neomezovaly jen na Evropu. V polovině 60. let se CCF pokusil proměnit svou latinskoamerickou operaci z neefektivního boje proti relativně obskurním místním prosovětským komunistickým stranám na něco, co by účinně a přitom nenápadně dokázalo podkopat Castrovu Kubu. V roce 1965 zanikl časopis *Cuadernos* a o rok později jej ve snaze přilákat levicovější spisovatele nahradil CCF *Mundem Nuevo*. První šéf této publikace Uruguayec **Emir Rodríguez Monegal** tvrdil, že se pokouší o zprostředkování míru v kulturní Studené válce a upřímný dialog o umění a politice na Kubě.

Podobně jako i v dalších na CCF napojených časopisech se i v *Mundo Nuevo* objevovaly eseje kritické k americké politice v Latinské Americe a Vietnamu. Jeho užitečnost z pohledu americké vlády spočívala v obhajobě zodpovědnosti umělce jako nezávislého kritika moci a nikoliv součástky revoluční proměny společnosti. Kubánští intelektuálové s vědomím vazeb časopisu CCF však odmítli polknout návnadu; několik prvních čísel *Mundo Nuevo* přesto bylo jednoznačným úspěchem. I komunistický básník Pablo Neruda, jehož kandidaturu na Nobelovu cenu se jen o několik let dříve pokoušel CCF překazit, přispěl několika básněmi. Najdeme zde rozhovory s Carlosem Fuentesem a Jorge Luisem Borgese a beletrii, jež zásadně přispěla k rozmachu latinskoamerické literatury od Josého Donosa a Guillerma Cabrera Infanteho. Nejvíce asi překvapí otištění raných úryvků z tehdy ještě nevydaných *Sto roků samoty* Gabriela Garcíi Márqueze. García Márquez, později proslavený svým přátelstvím s Fidelem Castrem, po brzkém odhalení napojení časopisu na CIA svého příspěvku litoval. Přesto však José Donoso ve svých pamětech o rozmachu latinskoamerické literatury napsal, že časopis *Mundo Nuevo* byl „hlasem latinskoamerické literatury své doby“ a stál v centru zásadního fenoménu světové literatury.

Poznámky:

1] Organizace během 50. let uspořádala několik výstav abstraktního expresionismu. Jedna z těch nejvýznamnějších, „**The New American Painting**,“ navštívila v letech 1958-9 všechna významná evropská města. Mezi další vlivné výstavy patří „**Modern Art in the United States**“ (1955) a „**Masterpieces of the Twentieth Century**“ (1952). Viz **Moderní umění jako „zbraň“ CIA**, *The Independent* 25. října 2015.

2] „Během let byl *Der Monat* financován prostřednictvím ‚tajných fondů‘ Marshallova plánu, následně americkou zpravodajskou službou CIA, Fordovou nadací a poté opět CIA. Už jen pro

DÉLSKÝ POTÁPĚČ

zdroje svého financování byl magazín zcela počinem - a příkladem - americké studenoválečné strategie na kulturním poli.“ Viz Saunders, *Cultural Cold War* (1999), s. 26.

Esej Patricka Ibera *Literary Magazines for Socialists Funded by the CIA, Ranked* vyšla na stránkách The Awl 24. srpna 2015.